

PROTESTÁNS HETILAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

Megjelen minden héten egyszer szombaton egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt. — Az osztrák-magyar monarchián kívül első országokba egy évre 7 frt. — Egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt; kétszáz szóig 2 frt; a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr.; harmadiknál 70 kr.; bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Nagy Péterfia-utca 961 sz. intézendők.

Jus supremæ inspectionis.

Az „Erdélyi Protestáns Közlöny“ f. évi május 11-ki számában egy nagyfontosságú közleménnyel lepte meg a magyar protestáns világot. — „Pontozatok“ cím alatt ugyanis tíz pontba foglalt törvénytervezetet tett közzé, melyet állítólag a felekezeti közép- és felsőiskolák feletti legfőbb felügyeleti jog gyakorlásáról a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter szerkesztett volna, és azt a protestáns egyházkerületek főgondnokainak a végett adta át, hogy azok az egyházkerületek erre vonatkozó véleményeiket kihasználva, az eredményt vele közöljék, határozott szándéka lévén a tíz pontban foglaltakat törvényjavaslat alakjába önteni, s e törvényjavaslatot a törvényhozás elé terjeszteni. — Az idézett lap — mint mondja — bár indiscretiot követett el, — mindamelllett protestáns érdekeinket tekintve e tervezetet közétette, hogy azt a köz discussionnak átadja.

Megvalljuk, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur eljárását nem értjük. — Ha e tervezet saját akarátának nyilatkozata: miért nem küldötte ameg azt egyenesen a protestáns egyházkerületeknek, s miért nem hívta fel ezeket véleményadásra? — Hisz alkotmányos országban élünk, a protestáns egyháznak meg épen a nyilvánosság az éltető eleme. — Ha a miniszter ur ezt teendette: dicsértük volna alkotmányos eljárását, s egyházkerületeink őszintén nyilatkoztak volna az őszinte felhívásra.

E titokzatos eljárás mellett most nem tudjuk: vajjon az idézett lapban a legfelsőbb felügyeletre vonatkozólag közlött törvénytervezet valóban a miniszter ur szellemi terméke-e? — E bizonytalanság megfosztotta egyházkerületeinket annak lehetőségétől, hogy elmondják véleményeiket, mert egyházi hatóságokhoz semmiesetre sem illenék, ha egyben és másban nézeteik eltérnének, a tervezet ellen szélmalom harcot kezdeni, mivel könnyen megeshet-

nék. miszerint e tervezet dementiroztatnék, s egyházi hatóságaink azon vennék magukat észre, hogy tulajdonkép nem a miniszter, hanem csak az árnyéka ellen küzdenek.

A mit azonban egyházi hatóságok nem tehetnek: megtehetik azt magán egyének. — A tervezet alakja — a mennyiben csak némely hitfelekezetek közép- és felső tanodái feletti felügyeleti jogról, és nem is különös, hanem általános törvényben rendelkezik — gyanussá teszi szerzőjét. — A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterrel nem lehet azt vélni, hogy ne tudná, miszerint nincs Európában állam, mely a legfőbb felügyelet jogát csak némely hitfelekezetre, és ezt is általános nem pedig különös, például közoktatásügyi törvényben határozta volna meg.

A tervezetben foglalt nézetek s elvek azonban megengedik szerzőjükre a következtetést, s valódiul tüntetik fel a tervezetet; bátorokunk tehát arra elmondani *egyéni* nézetünket.

Ha e tervezet valóban a miniszter ur műve: úgy legelőször is örömünket fejezzük ki a felett, hogy a miniszter ur érkezettnek látja az időt, melyben törvény által szabályozhatók lesznek azon nagy fontosságú kérdések, melyek hazánk közművelődése haladását eddig gátolták. — A miniszter ur e hiedelme megnyugtatólag hat ránk is, kik aggódva tekintettünk azon vészteljes felhőkre, melyek nemcsak hazánk, de világrészünk ege felett tornyosultak össze azóta, mióta világrészünkben a jog fölé a nyers erő uralma vergődött. Örülünk, hogy hazánk kormánya elvégre belügyeink rendezésére fordíthatja figyelmét!

Másrésről sajnáljuk, hogy egyházi és iskolai ügyeinkben nem ott szándékozik kezdeni az üdvös munkát, a hol azt kezdeni kellene. — Nézetünk szerint, mielőtt az állami legfőbb felügyeleti jog kérelése tárgyalatnék: előbb azon nagyfontosságú kérdést kellene törvény által eldönteni: *minő viszonyban legyen a magyar állam a hazánkban levő*

törvényes, vagy elismert egyházakhoz, vagy ha tesszik hitfelekezetekhez, és minő viszonyban legyenek e törvényes egyházak egymás közt?

Nézetünk szerint e viszony megállapítása után lehet csak igazságosan eldönteni a legfőbb felügyeleti jog kérdését. — Bármily üdvös intézkedéseket tartalmazna is azon tiz pontban foglalt tervezet, miután az csak az országban levő, és törvényesen elismert nem róm. kath. hitfelekezetek iskolái feletti felügyeletről szól, a róm. kath. iskolákat királyiaknak, tehát államiaknak és így a róm. kath. hitfelekezetet állami egyháznak minősíti s ezekről hallgat, részemről azt hiszem, hogy a protestáns egyház magára nézve azon törvényjavaslatot sérelmesnek tekintené, s nem lenne hajlandó feladni azon jogokat, melyekkel most a bécsi és linczi — nemzetközi szerződés természetével bíró — békekötésekben s az ezek alapján becikkelyezett 179°/₁-iki XXVI. törvénycikkben bír. — Erős vára volt e sarkalatos törvény és erős vára most is protestáns egyházunknak; ez erős várban igyekeztünk mi az összes nemzet számára megtartani nemzeti nyelvünket, sőt olykor alkotmányunkat is; ez erős várból terjesztettük a protestáns egyház alapelvét képező szabad kutatás szellemét, melynek a tudomány s felvilágosultság mai fejlett állását köszönheti.

Mig az államnak egymáshozí viszonya törvény-nyel nem lesz szabályozva; mig a magyar államban létező összes hitfelekezetek tényleg nem egyenjogositatnak: addig azt hiszem nem megy ki önként a protestáns egyház azon ódonszerű várból, melynek sánczai között megvédte magát mindenféle támadás ellen.

Mig hazánkban lesz vallásfelekezet, melynek papjai törvényhozásunk felsőházában kizárólagos joggal ülnek; mig a magyar állam egyik minisztere az állami egyházul szereplő hitfelekezet egyházi és iskolai ügyeit közvetlenül vezeti, s annak mintegy ügyvivőjéül fungál; mig egyik hitfelekezetnek templomait az állam egyik minisztere építteti, s javíttatja; mig a királynak nevezett iskolákból a protestáns tanárok kizárva lesznek; mig az államnak magának nem lesznek kellő számu iskolái; mig a tanulmányi alap jogi természete eldöntve nem lesz, s a róm. kath. javak azon egyház közvetlen kezelése alá nem adatnak: addig hazánkban nincs vallásfelekezeti egyenjogúság, s addig alkalmasint a protestáns egyház azon szerződés védelme alatt marad, melyet apáink karddal kezükben vívtak ki, s a melynek köszönhetjük, hogy a porba nem tiportattunk.

Legyen tehát a miniszter urnak bátorsága előbb ez akadályokat törvényhozási uton elhárítani; akkor higyeje el — nem sok nehézségbe kerülend a protestáns vagy más felekezetek iskolái felett az állami felügyeletet nagyobb mérvben keresztülvinni és szabályozni, mint azt eddig az állam saját maga és a hitfelekezetek szellemi kárára gyakorolta.

Tudjuk azt mi protestánsok, hogy egy felekezet sem képezhet államot az államban, s elismerjük, hogy igazat mond Treitschke e tételben: „*Der Staat kann eine souveräne Gewalt in der Rechtsordnung neben sich nicht ertragen.*“ — De azt is tudjuk, hogy szabad államban nem áll érdekében az államnak az oktatás ügyét egészen saját kezeibe venni és nem feladata, hogy az egyesek, testületek, hitfelekezetek, községek tevékenysége helyébe saját cselekvőségét helyezze.

Tudja minden felvilágosult protestáns ember, hogy az oktatás ügye az egyházakra nézve csak jog, de az államra nézve jog és kötelesség. — Az sem ismeretlen előttünk, hogy az államot megilleti mindazon iskolákban a felügyeleti jog, melyeket nem saját költségén tart fenn. — Azt is tudjuk, hogy sokan az autonomiának nagyon is tág értelmet tulajdonítanak, s ennek védelmét néha államellenes üzemekre is használták; a nagy többség azonban helyesen magyarázza az autonomia jelentését s nem ohajtja azt az állam elleni izgatások fészkevé alakítani; ez okból is helyét látja a felügyeleti jog gyakorlatának; de e jog gyakorlatának nem szabad odáig terjeszkedni, hogy a tudományok tartalmát, irányát, a szabad kutatás folyamát gátolja.

Szabályoztassék tehát mindenek előtt az államnak az egyházakhozí viszonya, s ne legyen az állam kormánya egyik hitfelekezetnek sem közvetlen organuma; valósíttassék meg a felekezetek egymásközti jogegyenlősége; mindjárt nem lesz oka egyik felekezetnek sem aggályra, s az államban nem lát egyebet, mint a minek tulajdonkép annak lenni kellene, t. i. minden elismert hitfelekezet jogvédőjének, s a jogrend fentartójának.

Ezek elmondása után korai lenne a felügyeleti jogra vonatkozó tervezetről pontonként szólni; ezt azon időre tartjuk fenn: a mikor e tárgy komolyan napirendre kerülend.

Akkor is ez lesz jelszavunk:

„*Suum Cuique!*“

Kőrösi Sándor

**A magyar kir. közoktatásügyi miniszter ur által kidolgozott
s a protestáns főgondnokokkal közlött**

PONTOZATOK*)

a felekezeti közép- és felső iskolák feletti legfőbb felügyeleti jog gyakorlásának módjáról.

I.

K i n d u l á s.

Az 1790/1. XXVI. t. cz. azon rendelete, melyszerint a mindkét hitvallású evangélikusoknak,

„jövendőre mindenkor szabad legyen alsó- és közép iskoláikat fentartani vagy újakat állítani, valamint királyi engedéllyel felsőbbeket is;

„mindezekbe tanítókat, tanárokat, igazgatókat és gondnokokat meghívni és elbocsátani, számukat szaporítani vagy kevesbiteni;

„a tanítás és tanulás módját, szabályát és rendét (Ő Felsége felügyeleti jogának az ország törvényes kormánya útján gyakorlandó hatalma épségben tartásával) megállapítani és rendezni“ — azon ugyanott kimondott fentartással, hogy:

„a törvényhozás útján Ő Felsége által meghatározandó közoktatási rendszer (a vallás tárgyait ide nem értve) ezen iskolákra is ki lesz terjesztendő —“ fentartandó továbbra is, sőt az országban levő többi bevett vallású felekezetekre is kiterjesztendő.

Mivel ezen törvényben a mindkét felekezetű evangélikusok jogai (iskolaügyeikben) eléggé részletezve vannak; e jogok továbbá az 1848. XX. t. cz. által Magyarországon is bevett unitárius felekezetekre már is kiterjesztetteknek tekintendők, mivel ezek Erdélyben a két evangélikus felekezetbeliekkel teljesen egyenlő jogalapon állottak, de kiterjesztendő a görög-keletiekre, kiknek szintén autonóm alsó- és közép-iskoláik vannak. (A róm. kath. középtanodák „királyi“-aknak neveztetnek s a kormánynak nemcsak felügyelete, de közvetlen igazgatása alatt is állanak.)

A törvény által részint már szabályozva, részint kiterjesztendő lévén a *jogok*, a feladat: a legf. felügyelet *gyakorlásának a módját* körülírni úgy, hogy egyfelől az önkormányzat jogai azáltal meg ne szoríttassanak, másfelől az állam közoktatási és esetleg közszolgálati érdekei kellőleg biztosítva legyenek.

S e végből a legfelsőbb felügyelet fogalmában rejlő *ellenőrzést* csakis ezen szükség határáig kell és szabad kiterjeszteni.

II.

A felekezeti középiskolák (gymnasiumok, reáliskolák) valamint a felső iskolák (bölcészeti és jogi karok s lelkész-képző intézetek) fölött az állami főfelügyeletet Ő Felsége nevében a vallás- és közoktatásügyi miniszter, törvényes közegei útján is, gyakorolja.

A főfelügyelet gyakorlása részint folytonos, részint esetenkénti lehet.

III.

1) A folytonos főfelügyelet a közép- és felsőiskolai élet folyamának és tényeinek rendszeres nyilvántartásában áll. —

*) E pontozatokat az „Erdélyi Protestáns Közlöny“ 19. számából vettük által. Szerk.

Ez a protestánsok irányában eddig is akadálytalanul és ellenmondás nélkül gyakoroltatott.

E szerint jogában áll a miniszternek a felekezeti közép- és felsőiskolákról illető hitfelekezeti főhatóságaik útján,

a) statisztikai adatokat szerezni be;

b) tanévenként (vagy félévenként) jelentéseket kívánni, melyekben a tanrend és felosztás (a hittani tárgyakat kivéve), a tanárok létszáma, képesítése és működési köre, az osztályonkénti népesség, óraszám s az oktatás eredményei, — az osztálykönyvek bemutatása, valamint az érettségi vizsgálatokról szóló kimutatások által — feltüntetve legyenek;

c) az önhatóságilag megállapított tanrendszerben (a hittani tárgyakat kivéve) minden lényegesebb változásnak, valamint az iskola előbbi jellegében s tanfolyama körében történt minden változásnak bejelentését kívánni;

d) az iskolai alapítványokról (az eddig is gyakorlatban volt a) b) c) pontokhoz hozzá teendő volna) s azok megtalálási gyarapodásáról vagy csonkulásáról évenként kimutatót kívánni be.

IV.

2) A főfelügyeletnek *esetenkénti* gyakorlása, az állam érdekeinek megóvására irányul. És pedig:

a) *a tanulmányi rendszer tekintetében.*

A hitfelekezetek illetékes hatóságai, mint iskoláiknak is főhatóságai által a tanulmányi rendszerre, a köteles tantárgyakra, az osztályok egymásutáni következtetésére s általában a tanítás és tanulás módjára és rendére nézve megállapított szabályok (addig, míg erre nézve az 1790/1. XXVI. t. cz.-ben kimondott fentartás szerint országos törvény nem jó létre) a közoktatási kormány által *tudomásul vétetnek*; de ezen önhatóságilag megállapított szabályok szoros megtartását ellenőrizni: az állami főfelügyelet joga és kötelessége. —

Minélfogva:

a) valamely köteles tantárgy hallgatása alóli fölmentésre;

b) tanfolyam nyilvános hallgatása nélküli vizsgatételre;

c) egy év alatt több tanév végzésére (ugynevezett osztály-ugrásra vagy összevonásra) —

általában minden, a *megállapított tanrendszer alóli kivételre* vonatkozó különös engedélyek megadására, úgy a középiskolai, mint a bölcészeti s jogi felsőbb tanfolyamokon is, az illető felekezeti főhatóságok meghallgatása mellett, kizárólag a vallás- és közoktatásügyi miniszter van jogosítva. —

Állami vagy más felekezetű, hasonló vagy felsőbb iskolába való átlépésnél csak az eképp nyert engedélyek tekintetnek érvényesnek.

(E rendelkezést az a tekintet teszi szükségessé, hogy a felekezeti autonomia csakis saját körében birhat rendelkezési joggal; ha pedig a felekezeti iskolákban, a felekezeti hatóság által adott kivételes engedélyek érvénye az állami és más felekezeti, különösen a felsőbb (egyetemi) tanfolyamokra lépésnél is érvényesek volnának, ezzel az egyházi autonomia szabályzólag hatna saját körén kívül is.

V.

b) Felekezeti közép és felső iskolák *javitó-, pót- és magánvizsgálatokat* rendszerint csak is saját hallgatóiktól vehetnek fel.

Más iskolák növendékeitől csak azon másik iskola törvényes hatóságának, illetőleg a vallás- és közoktatásügyi miniszternek engedélyével.

(E rendelkezést egyfelől az előbbi indok, az autonómiák egymás körébe vágásának a kikerülése teszi szükségessé; de másfelől magok az autonóm iskolák jó hírneve s reputációja is ohajtandóvá, nehogy — mint történt — bizonyos iskolák a „refugium asinorum“ rossz hírébe jöjjenek.) —

VI.

Az esetenkénti főfelügyelet gyakorlata, valamint a népiskoláknál az 1876. XXVIII. t. cz. értelmében, úgy a közép és főbb iskoláknál is, alkalmazhatja a miniszter azon közegeket, a melyek a saját intézkedése alatti hasonfoku iskolák felügyeletére hivatvák. Jelesen:

1) az állami (és úgynevezett királyi) középiskolák felügyeletére alkalmazott közegek (a tankerületi főigazgatók) által meglátogatathatja a felekezeti középiskolákat; s azoknak nyilvános, osztály- vagy érettségi vizsgálatain, akár említett rendes közegei, akár más általa kiküldendő szakférfiak által megjelenhet s magának ezek által azon iskolák szervezéséről, rendtartásról, s a tanítás eredményéről, egyenes tudomást szerezhet.

2) a felekezeti jogakadémiák illetén felügyelete, míg az állami és kir. jogakadémiákra nézve szintén felügyelő közegek nem állíttatnak fel, egyedül a felekezeti főhatóságok útján történhetik ugyan, de a jogi alap- és államvizsgálati bizottságok tagjait, az illető főhatóság ajánlatára a vallás- és közoktatásügyi miniszter bizza meg mindig egy évi időtartamra (mint ez jelenleg is így történik).

VII.

A tanári képesítést illetőleg: az állam legfőbb érdeke, biztosítékot nyerni az iránt, hogy a felekezeti közép- és felső iskolákon is kellőleg képzett és képesített tanárok vezetnek azon ifjúság képzését, melyből egyfelől az állam polgárainak egy tetemes része kerül ki, s mely másfelől — a különböző felekezeti s állami iskolák sokszoros érintkezése folytán — állami, jelesen a felsőbb (egyetemi) iskolák hallgatóságának egy nagy részét teszi s teendi.

A felekezeteknél eddigelő a tanárképzés és tanárképesítés módja intézményileg szervezve s megállapítva nem lévén: ha a jelenleg már tényleg alkalmazásban levő tanárok képesítésétől eltekintünk is, jövőre követelnünk kell *vagy azt:* hogy a felekezetek rendes tanárképzéséről gondoskodjanak és a tanárképesítés szabályait az állam követelményeinek is megfelelőleg állapítsák meg, mely esetben tanárképző intézeteik s tanárképesítő szigorlataik és eljárásuk egyéb felső iskoláikhoz hasonlóan lesznek a főfelügyeleti eljárás alá vonandók;

vagy azt: (s addig, míg amaz megtörténnék, mindenestre ezt) hogy jövőre rendes tanárul a felekezeti középiskolákon csak (az állami tanárvizsgáló bizottságok előtt) megvizsgált és okleveles tanárok, akadémiai tanfolyamokon pedig csak tudori oklevéllel bíró egyének alkalmaztassanak.

VIII.

A tankönyvek irányában gyakorlandó főfelügyeletre nézve, az 1876. XXVIII. t. cikkben a népiskolai tankönyvekéhez hasonló intézkedések állapítandók meg.

Kimondandó jelesen, hogy: joga van a vallás- és közoktatásügyi miniszternek a felekezeti közép- és felsőiskolákban, — a vált. tan- és vezérkönyveket (legyenek azok kéziratban vagy nyomtatásban — a hittaniakat mindazáltal kivéve —) a felekezeti főhatóságok útján bekövetelni s azokat oly szempontból: nem foglalnak-e magokban állam-, alkotmány- vagy törvényellenes tanokat, megbíraltatni; ha ilyeneket foglalnának magokban, azok használatát eltiltani, szükség esetén az állami hatóságok közegei által azok összes példányait elkoboztatni; súlyosabb esetben azok szerzői és használói ellen a törvény rendes útján a büntetővizsgálatot megindítani.

IX.

Ha valamely felekezeti közép- vagy felsőiskola tanárai általában állam-, alkotmány- és törvényellenes szellemben működnek s ez ellenében az illető felekezeti főhatóság útján orvoslás nem szerezhető, joga és kötelessége a vallás- és közoktatásügyi miniszternek, saját rendes vagy kiküldött közegei által, az illetékes törvényszék s kir. ügyészség közbejöttével megejtendő vizsgálat után, azon iskolától a vétkeseknek bizonyult tanárok eltávolítását követelni a felekezeti főhatóságtól, sőt ha a baj egyes tanárok eltávolítása által nem orvosolható, magának az iskolának egy időre vagy végleges bezáratása iránt Ő Felségéhez előterjesztést tenni.

Az *egyidőre* bezáratni rendelt iskola vagyoni és alapítványai az illető felekezeti hatóság kezelése alatt maradnak s a jövedelmek is tőkésítettnek, míg az iskola újra megnyitása Ő Felségéhez teendő előterjesztésre megengedtetik.

Véglegesen bezáratni rendelt iskola vagyonáról és alapítványairól, amennyiben az alapítók vagy jogutódai azokról az iskola megszűnése esetére nem rendelkeztek, az illető felekezeti hatóság meghallgatása mellett a vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére és az 179°/₁ XXVI. t. cz. szem előtt tartásával, ugyan azon felekezet közoktatási céljaira, Ő Felsége rendelkezik.

X.

Ha az iskolai alapítványokról szóló (III. d) alatt említett) évenkénti kimutatásokból az tűnnék ki, hogy valamely alapítvány hanyag vagy hibás kezelés, vagy a felekezeti felügyelet hiányos volta miatt, csonkulást szenved vagy vesztélyben forog, joga és kötelessége a vallás- és közoktatásügyi miniszternek az iránt az illetékes felekezeti főhatóságtól felvilágosító nyilatkozatot kivánni be, s a baj elhárítására önkormányzatilag tett intézkedésekről jelentést tétetni magának; szükség esetében az ügyiratokat és számadásokat is bekövetelni s ha a bajon felekezeti főhatóság útján segíteni nem lehet, az ügy állásáról Ő Felségéhez előterjesztést és az orvoslás módja iránt javaslatot tenni.

BELFÖLD.

Hang az „Érmelléki Egyházmegyéből.“

A közelmúlt, egyházmegyei életünk terén elég érdekes jelenséget mutatott fel annyiban is, hogy megérdemelje, miként e lap t. olvasó közönsége előtt — pár mozzanatával — színrre hozassék. Mert ha igaz, hogy „a mozgás élet:“

ugy e lap t. olvasói aligha tudnak valamit arról, hogy mi is vindikálhatjuk magunk számára Cartesius bölcsészetének sarkigazságát: „cogito, ergo sum.“ Ennek kívánok én ezuttal az alanti sorokban kifejezést adni, nem ugyan mintha echójául akarnám magamat feltolni egyházmegyénk hangulatának, de a mennyiben mégis az lennék: hű és tárgyilagos viszhang óhajtok lenni.

Az „Érmelléki egyházmegyei“ papikar tekintélyes többségének aláírásával, a mult 1878. évi őszi egyházmegyei közgyűlésen egy indítvány olvastatott fel, melyszerint: határozná el az egyházmegye, miként addig is, — míg e tekintetben zsinatilag végérvényes intézkedés történnék, — más egyházmegyék példájára kimondja az egyházmegyei tisztviselők restaurálását. Ugyde az indítvány bizonyos formahibában szenvedvén — tárgyalás végett az ez évi közgyűlésre prolongáltatott.

E hó 8-dikán Székelyhidon tartott egyházmegyei gyűlésen csakugyan fölvetetett a jelzett tárgy. Pro et contra hosszas, és szép beszédek tartattak, de mindenik felett magasan kiemelkedett egy, mely az ujtás ellen szólott. Dr. M. M. ur mintegy 1 és fél óráig tartott, nem kis tanulmányról tanuskodó, mély tartalmu beszéde volt ez, melynek minden szava prot. egyházunk, s közelebbről egyházmegyénk iránti lángoló szeretetének megannyi ragyogó gyöngyei vala; egy oly beszéd volt az, mely míg az igen szépszámu gyűlés legkisebb, mint legnagyobb tagjának figyelmét, — már megragadó képei, találó hasonlatai, szóval ékes stylistikája által — lebilincselte: azon odaadó buzgalomával, mely egy világi ur — tapasztalat, s meggyőződés után mondjuk — ajkíról a szív és lélek legvalódibb érzelmeit, s gondolatait szavak által így tolmácsolta: igazán meghatott, elbűvölt. E beszéd tartója fél az ujtástól, mely mindég kisebb avagy nagyobb mérvű rombolással jár, s szerinte a tisztviselés változtatgatása — már csak az új tagok egyelőrei avatottsághányából kifolyólag is, — vészes lehet jól felfogott érdekünket illetőleg. Körülbelül ide koncentrálható jelzett beszéd iránya, helyesebben argumentuma. Ámde — mert a gyűlés nagy többsége egészen más oldalról nézi a mondott tisztujtást, — egy kis jótékony pezsdülést várván attól egyházmegyei jelen administratióknak — valljuk meg sokszor lethargicus álomban szunyadó — véreireinek: az indítvány szellemében tenni elvileg kimondatott. Igaz ugyan, hogy az 1858-ik évi áprilisi egyházkerületi gyűlés jegyzőkönyvének 10-dik száma, — mely a tisztujtásról szól, — azt mondja: „a 3 évre választásnak, míg mostani törvényeink és gyakorlatunk érvényben állanak, zsinat teendője lévén ez érdekekben határozni, hely nem adatik; hanem minden választás élethossziglan lesz kiterjesztendő;“ de nem ellenkezőt mutatott-é már azolta a gyakorlat, s aztán meg, ha minden körülmények közt arra a leendő zsinatra, — melyre nézve ugyan szeretem inkább optimistának vallani magamat, — appelláljuk gyógyítandó sebeinket: kérdés, hogy a felnyitott seb vérvesztése nem hozná-é előbb meg a „dicstelen halált,“ mint a műtő orvos megérkezne? — — —

Ujabb kérdésül vettetett azonban fel: „vajjon joga van-é pusztán a papi testületnek az e. tanácsok kihallgatása nélkül a tervezett reformkérdés megoldásához?, mert hiszen az e. m. tisztviselésnek, mint választása ugy lelépésénél is együtteszavazata dönthet, az e. községek lelkészei és e. tanácsainak?“

Teljesen törvényes alapon nyugovó ellenvetés! Ámde — kérdelem, hogy ha egyházmegyénk papságának egy nagyobb része, arról van meggyőződve, miszerint a létező helyzet csak vegetatív, — a mi ugyan lassud, de annál biztosabb léptekkel viszen a végveszélyt hozó Scyllák és Charybdisek összeszorító gyűrűi közé; ha kétségtelen, — mert exempla docent, — hogy sokszor a legfontosabb ügy egyháztanácsí gyűlés elé vitele is hónapokra napoltatik el, pusztán azon okból, mert az egyháztanács tagjait — kivált munkanapokban — a legjobb akarat mellett is összeszedni nem lehet: rendkívüli esetek nem megengednek-é rendkívüli intézkedést, s eszközöket? . . . — A véghatározat mindamellett ide ment ki: „terjesztessék minden egyháztanács gyűlése elé illető elnökeik által a kérdésben levő ügy, s melyek közhatározataik képviselőiül, a következő egyházmegyei (őszi) közgyűlésre egy-egy kebelükből választott tagot küldjenek s az így megejtendett együttes szavazat legyen a döntő.“

Másik — mi gyűlésünknek szintén főtárgya lett volna: — a zsinati előmunkálatok feletti véleményadás. Ugy de, — mert az a kis füzetke, mely a zsinati előmunkálatokat tartalmazza, csak néhány nappal gyűlés előtt juttatott az illetők kezébe (!), ily nagyfontosságú ügyben pedig egyházmegyénk elhamarkodottan s felületesen határozni nem akarván: az ahhoz való hozzászólásra, az őszi közgyűlésre tartja fenn magának a jogot.

Nem hagyhatom még érintetlenül azon fontos körülményt sem, hogy — a mult őszi egyházmegyei gyűlés határozata nyomán, — már a legközelebbi esperesi visitatio — az eddigi szokástól eltérten — úgy ejtetett meg: hogy körökre osztatván egyházmegyénk egyházközségei, mindenkinek meglátogatására, egy-egy egyházi és világi tanácsbírákból alkotott bizottság kéretett fel, s küldetett ki. Az esperes és segédgondnok együttesen tévén meg, — legalább ez uttal — kijelölt körökben e tisztet. Valóban szükségünk is van egymást támogató Áronokra és Mózesekre; szükség komolyan szívünkre venni a Jehova Mózeshez intézett elhívó szózatát: „Te szólj neki, és adjad szájába a beszédeket, és én leszek a te száddal, és az ő szájával, és megtanítalak titeket, mit kelljen cselekednetek. És Ő szóljon te helyedben a népnek, és ő léssen néked szájad gyanánt. (II. Mózes IV. 15—16.)

Nézetem szerint így kellene ennek lenni minden egyházmegyében, hát még ott, hol a nép lankadó erkölcsi érzetével szemben erkölcsileg imponáló tekintélyre van szükség.

1879. április 27.

Tószéri.

Megjelent s szerkesztőségünkhöz beküldetett:

Szalay István szentesi ref. lelkész s békés-bánáti esperes élete. Irta s a békés-bánáti ref. egyházmegyének az 1879. évi márczius hó 27-én Mező-Berényben tartott közgyűlése előtt felolvasta Szeremlei Sámuel h.-m.-vásárhelyi ref. lelkész. Kiadja a békés-bánáti ref. egyházmegye. Szegeden, 1879. 16 lap. — (Ára 20 kr. o. é. A tiszta jövedelem a békés-bánáti ref. egyházmegyei gyámolda javára fordítatik.)

Szalay Istvánnak elhunyt, kiben nagy tudományosság s a lelkészi jellem kiváló nemes vonásai enyésztek el, méltó fájdalomérzettel töltötte be egy évvel ezelőtt mindnyájunk kebelét. Az ő jeles tulajdonai a tiszteletet és szeretetet bi-

zonyára szélesebb körben kiérdemelték. Helyén levőnek tartjuk azért ez alkalommal életét és működését a fentirt függetke nyomán főbb vonásokban s röviden ismertetni.

Szalay István született Visontán 1816-ban; atyja István ottani iskola-rektor s jegyző volt egy személyben; de a ki kettős hivatala mellett is nyomasztó szegénységben sok gond és nélkülözések között nevelte 6 gyermekét, kik közt István a második volt. Gyermekkorában a természet kedvelése, folyvást edző gyakorlatokkal foglalkozás és nagy bátorság jellemzők, mely tulajdonokat ifju s férfi korában is jórészben megtartott.

A közép tanfolyamból Curgón tanult 3, Losonczon 1 évet. 1836-ban pedig a debreczeni kollegium fogadta kebelébe; hol önerejére támaszkodva, sőt testvéröcséséről is gondoskodva, — kitűnő eredménnyel végezte be tanuló pályáját; s ugy ezért, mint feddhetlen erkölcsi magaviseleteért tanárai kiváló becsülését érdemlé ki. 1845-ben főisk. szeniori hivatala végeztével hazánk déli vidékeit utazta be, majd Ausztrián keresztül felső Németország nevezetesebb városait, Bécsben, Berlinben huzamosabb időt töltvén. Így, a főiskolában, különösen a gazdag könyvtár buvárlása által szerzett tudományos ismereteit tapasztalatok, hírneves bölcsészek és theologusok hallgatása s velők személyes ismerkedés által gazdagította.

1846-ban debreczeni segédlelkész lett; honnan c-akhamar rendes lelkészül Szikszóra hivatott. Itt különösen szép imádkozása által ragadta el hiveit. — Az egyház levéltárát rendezte; s már ekkor dolgozott egy bölcséleti nagyobb munkán, de ebben a nemsokára bekövetkezett mozgalmas időszak megzavarta őt. 1852-ben Szent-Mihályra választatott meg, hol aztán csendességben folytathatta lelkészi teendői mellett kedvencz tanulmányait, — szorgalmasan használván gr. Desseffy Emilnek, a magy. tud. akadémia elnökének (ki épen ottani birtokán lakott s kinek jó indulatát csakhamar megnyerte), gazdag könyvtárát is.

Nyilvános fellépése a tudományos irodalom terén 1856-ban történt, midőn — bizonyos felhívás folytán — talán épen a gróf ösztönzésére, egy erőteljes értekezést olvasztatott fel az Akadémia bölcs. osztályában; majd „*Tapasztalati Lélektan*“-át küldte be bírálat végett, melyért aztán 120 forint írói díjban részesült, s 1858-ban levelező taggá választatott.

1859-ben szentesi lelkésszé lett. E népes egyházban a forradalom után bekövetkezett megváltozott viszonyokhoz képest sokan egy erőskezű kormányost, hatalmas vezérférfiut óhajtottak benne: de ő csendes természeténél fogva határozottabb, valószínűleg viharokat keltő fellépésre sem érzett hajlamot; — Péter elszántságát és hevét mért keresnök a szelid Jánosban. Hívságos eszmék különben nem bántották; maradt ott is rendes teendőit hiven, lelkiismeretesen végző lelkipásztor.

Irodalmi művei a bölcsészet, theologia és neveléstan köréhez tartoznak. Már elébb említett nagyobb művén kívül annak kiegészítése képen 1865-ben „*Elméleti Lélektan*“-át szinte önálló kiadásban tette közzé. Egyéb nyomtatott művei az „*Új Magyar Muzeum*“-ban, a „*Magy. Akad. Értesítő*“-ben s főleg a prot. egyházi folyóiratokban és lapokban jelentek meg. — Jellemző rá nézve, hogy még bölcsészeti és lélektani fejtegetései is végeredményökben rendszerint va-

lami vallásos eszmével vagy hitczikkel függöttek össze. — Egyházi beszédei kéziratban igen nagy számmal maradtak hátra, s köztök különösen azok, melyek Szentesen készültek — bár jobbára csak vázlatok — kiváló figyelmet érdemelnek s szerzőjöknek valódi bölcsességéről tesznek bizonyosságot. Mint tapasztalt férfiu ritka jó érzékkel tudott beszédei tárgyául minden alkalmat felhasználni; mindenről tudott építőt mondani. Beszédeinek irányzata tulnyomó mértékben a meggyőződés; érveinek bősége kimeríthetlen, ugy hogy e tekintetben önkorlátozásra volt szüksége. Rendkívül sajnálni lehet, hogy e beszédek, melyek buvárlatának s lelkipásztori tapasztalatainak legértetebb gyümölcsei, rendezetlenül s csak vázlatokban maradtak fenn. — Theologiai álláspontja orthodox volt.

Életmódja, szokásai egyszerűek, keresetlenek. — Nem volt közlékeny, de egyenes és nyíltszívű; nem kérkedő. Jelleme szeplőtlen és becsületes. Életrendében szigoruan pontos. Ily tulajdonok által természetesen lassanként hivei osztatlan szeretetét és tiszteletét megnyerte s mindvégig bírta.

A békés-bánáti egyházmegyének 1861 óta tanácsbírája, 1862-től fogva főjegyzője volt; 1876-ban esperesül választatott. — Meghalt 1878. márcz. 6-án, pár hóval előbb kapott meghülés folytán bekövetkezett elgyengülésben, életének 62-ik évében.

* * *

Ez rövidbe vonva a fentirt munkácska tartalma. — A békés-bánáti egyházmegyét mindenestre elismerés illeti a kegyeletes gondoskodásért, melyszerint érdemes esperese emlékének megörökítésére ily módon intézkedett. Elismerés illeti továbbá a szerzőt, ki szakavatott kezekkel lehető teljes és kerekded biográfiát ad e kis műben, kinek egészséges s szép nyelven tartott előadása minden részében élénkké tudja tenni a fölvett vázlatot, s a ki végül előrebocsátott azon ígérését, hogy igazán s hiven adja a valóságot, lelkiismeretesen meg is tartotta, így történetirői önállóságát a közelmúltban történetekkel szemben is dicséretesen megőrizte.

Szomorú dolgok.

1. *Megjelent a beregi ref. egyházmegye f. évi febr. 25. s több napjain Beregszászban tartott közgyűlésének jegyzőkönyve* (4-edrét 22 lap. Nyomatott Debreczen város könyvnyomdájában). — Érdekes, hogy az esperesti jelentés, az egyes egyházközségekben fel-feltűnedező erkölcsi kihágásokra és vétségekre is kiterjeszkedik. Ugymond „Istenkáromlásért Gáton megbüntettek egy embert. Ünneprontóksehol sem büntettettek. Polgári büntetés alá esett Bátyuban egy ifju, Isnyétén egy férfi emberölésért, Hetyénben egy férfi gyilkosságért, Tarpán 1 férfi és 1 nő csalásért. Uralkodó bűnök, babonák nincsenek. Hítelveinkkel ellenkező szabályul lehet felemlíteni, hogy az *urnapját* csaknem általánosan ünneplik.“ — hogy azok a községi iskolák épen nem felekezetenküli intézetek, egy jellemző adatot szolgáltat e tekintetben a nevezett jegyzőkönyv 23-ik számú végzése. Ugyanis a munkácsi egyház előjárói az iránt panaszolván, hogy egyházukban a gyermekeknek vallásban való neveltetése czélszerűen nem eszközölhető, azon oknál fogva mert az iskolaszék által vallástanításra hetenként csak egy óra engedtetik; továbbá mert a leány-növendékek a községi iskolában az *apácák által a szokott közima helyett az üd-*

vözlét mondására kényszerítettnek, kérik hatna oda az egyházmegye, hogy gyermekeiknek netenkint legalább 2 óra engedjék a vallástanításra stb. A jegyzőkönyv kellő gondal s ügyességgel van szerkesztve és kiállítva.

2. *Ugyancsak beküldetett a nagyszalontai egyházmegye f. évi ápril 2-án Nagyszalontán tartott közgyűlésének is jegyzőkönyve (4-edrét 20 lap. Nyomatott Debreczen város könyvnyomdájában). A 9-ik számú végzés elszomorítólag hat az olvasóra, hogy az aradi ref. egyház oly aggasztó körülmények közé jutott, nevezetesen az egyházmegyéhez beadott panaszkérvény szerint a több mint 500 családra 1500 frtban kivetett évi egyházi adó nem fizettetik, a hátrány majd nem 5000 frt; a hagyományozott pénzek tőkeösszege mintegy 1000 frt elkötetett, 6 év óta rendszeres számadás nincsen, 7 év óta az egyházmegyei és e. kerületi tartozások tetemesen felzaporodtak. S a mi még fájdalmasabb, mindezeket lelkészek nem kellő erélylyel és nem apostoli buzgósággal működésének tulajdonítják. Az egyházmegye az ügy megvizsgálására küldöttséget nevezett ki. Vajha sikerülne ezen nevezetes ponton alakult egyháznak megmentése, a 60-as évek elején mutatkozott buzgóságnak felélesztése! Adja Isten!*

Az egyházmegyében levő lelkészi gyámintézet alapszabályai köröztetnek. Az évi díjakra nézve a lelkészek 3 osztályba soroztatotnak: az első osztálybeliek 21, a 2-ik osztálybeliek 14, a 3-ik osztálybeliek 7 frt részvénydíjt fizetnek; családjuk azonban egyenlő gyámdíjosztalékban részesül.—Ha valamelyik lelkész egyházi itéletileg mozdittatik el hivatalától, vagy önként mondott le arról, részvénydíjének pontos fizetése által családját a gyámintézet jótéteményében részesítheti stb

A jegyzőkönyv kellő gondal van összeállítva

T.

3. „*A deesi ev. ref. egyházmegye f. hó 13-án tartott népes rendkívüli közgyűlésén a többek közt a tanhelyiségek kezdetleges állapota és tanítók csekély fizetéséről szerzett adatok meggyőződés után határozatilag késznek nyilatkozott felekezeti iskoláit adandó alkalommal községivé átalakítani, annál is inkább mert a magyar nyelvnek a népiskolákban általános tantárgykénti behozatalával fölöslegessé váltak az ez ügybeni aggodalmak.* — E szomorú hírt közli a „Szolnok-Doboka.“ Fájdalommal közöljük e hírt, mert úgy vagyunk meggyőződve, hogy a felekezeti iskolák fentartása nemcsak a nemzeti nyelv érdekében kötelessége oly vidéknek, mint a minő a deesi ev. ref. egyházmegye, hanem a hanyatló egyháziasság ébresztése a sok helyütt mindinkább terjedő vallástalanság tovább harapódzásának akadályozása szóval az egyház hitélete szempontjából nem szabad felekezeti iskoláinkat feladnunk. A magyar nyelv tanításának részünkről is nagy örömmel fogadott kötelezetté tétele által kellett hatás alatt szem elől tévesztette az egyházmegye épen azon fontos érdekét, melyet szolgálni legelső sorban van hivatva az egyházi testület. Igen ohajtanánk azért, ha a körülmények tüzetes ismertetésével felvilágosítana és megnyugtana bennünket valaki, ki a határozat hozatalában részt vett, hogy épen ott, az egyházmegye kebelében a protestantizmusnak nincs oka félni ama határozat valóításának komoly következményeitől.

A debreczenben felállítandó protestáns egyetemre a debreczeni főiskolai tanárok annak létesítésekor következő alapítványok tételére kötelezték magokat.

Balogh Ferencz 100 frt; Dr. Török József 100 frt; Buzás Pál 100 frt; Thót Ferencz 50 frt; Lugossy József 100 frt; Menyhárt János 40 frt; Lengyel Zsigmond 50 frt; Tóth Sámuel 150 frt; Tóth Mihály 100 frt; Dr. Kovács Sándor 150 frt; Kallós Lajos 40 frt; Kassay Sámuel 100 frt; Liszka Sándor 100 frt; Körösy Sándor 50 frt; Szegedi Sándor 100 frt; Géresi Kálmán 100 frt; Tóth József 50 frt; Gergely Károly 25 frt; Elek Lajos 25 frt; Márk Pál 40 frt; Tüdös János 50 frt; Nagy Elek 50 frt; Osterlamm Ernő 100 frt; Nagy Pál 25 frt; Békési Gyula 50 frt; Somogyi Pál 25 frt; Kovács Lajos 25 frt; Joó István 50 frt; Gelenczey Pál egykor főiskolánk derék tanára jelenben pedig reáliskolai igazgató tanár 150 frtot. Összesen a tanárok ajánlata 2095 frtot.

Adakozás.

A szegedi ref. lelkész részére adakoztak a „Protestáns Hetilap“ szerkesztőjénél:

Nt. Szücs Károly ref. lelkész N.-Létán 2 frt; Nt. Pap Gábor ref. esperes Köbölkuton 1 frt; Kósa Dániel ólcsvaapáti-i lelkész 1 frt; Pap Arthur ref. lelkész Máté-Szalán 2 frt.

RÖVID KÖZLEMENYEK.

Két francia miniszter beszédéből. F. é. április 24-én **Ferry** és **Lepère** francia miniszterek hosszabb beszédeket tartottak, melyek tisztán feltüntetik a kormány állását és céljait a legszenvedélyesebben fölzigatott, ellenzékieskedő klérus elleni harcban.

Ferry közoktatásügyi miniszter több szempontból védelmezte törvényjavaslatát az ultramontánok támadásai ellen. Kifejtette legelőbb is, hogy az új törvények tiszteletben tartják a ház és házi tűzhely szabadságát. „A családapának megmarad azon szabadsága, hogy gyermekei neveltetésére maga válaszson nevelőt; választhatja azt akár a tiltott congregatiók tagjai közül is. E szabadság szent, minden polgár előtt szabadon áll, hogy saját családjában a neki tetsző nevelési rendszert alkalmazza gyermekei számára. Azután a jézuita rendnek az államra nézve ártalmas működéséről kezdett beszélni a miniszter. „Igen — mondá — a jézuita rendet, ezt akarjuk mi kitépni a nemzet szivéből. Honnan származik azon forró vérű faj, mely harcban áll a modern társadalom ellen, s a katolikus komitékban, szószéken, sajtóban s a nyilvános élet minden csatateréin megjelenik? Zászlóikat nem rejtik el! Mindenütt kibontják a nemzeti, a szabadelvű, a köztársasági zászló ellenében az övéiket, melyeken e szó áll fölírva: „Ellenforradalom.“ Minden eszmét, mely a modern Franciaországnak dicsősége és alapja, megvetni tanítanak ezek.“ De a jézuitáktól vezetett klérus minden működése ellenében a kormány egységét hangsúlyozza a miniszter. — „A kormány nem lesz gyöngé, erős az és elhárított.“

Lepère kultuszminiszter egy auxerre-i kereskedők gyűlésében tartott beszédében hangsúlyozta, hogy ő barátja az egyház és állam elválasztásának. „Több ízben beszéltem már ezen elválasztás érdekében s hiszem, hogy e rendelkezés

azon napon, mikor lehetővé válik, a lelkiismereti szabadságnak legjobb biztosítéka leendő; az azon ideál is, melynek hódolunk." A közben még a Concordatum azon törvény, mely az állam s a kultuszok közti viszonyokat szabályozza; azért szorososan a Concordatumhoz kell magunkat tartanunk. — E Concordatumnak jövőre a miniszter teljes tiszteltetést akar szerezni, nevezetesen a klérusnál, legyen az bármilyen magas is. E mellett minden egyes franczia polgár lelkiismereti szabadságát meg akarja tartatni, legyen az „protestáns, izraelita vagy szabadon gondolkozó,” és pedig a pappal is, ha ez megengedné magának „megtámadni állami intézkedéseinket, minden körülmények közt a legnagyobb szigorral meg akarja tartatni a törvények iránti engedelmisséget.” — Ezen szavai értelmében Lepére csakugyan be is vádolta az aix-i érseket az államtanács előtt, mivel az a kormányt egy pásztori levelében, mely minden szószékben felolvastatt, valamint egy hivatalos érseki okmányban nyilvánosan megtámadta. Az államtanácsnak egy teljes gyűlésben a fölött kell határoznia, ha vajjon közönséges törvényszék elé utasítandó-e az érsek s hogy vajjon alkalmazhatók-e rá a büntető törvénykönyvnek 204–206 artikulusai, melyek szerint azon pap száműzendő, esetleg deportálandó, a ki „oly iratot tesz közzé, melyben lelki tanítások osztogatása által a kormány vagy nyilvános hatalom valamely ténye bíraltatik vagy gyaláztatik, vagy a mely a törvények iránti engedetlenségre hív föl.” (Cs.)

Franciaországban a ref. consistoriumok elnökei nagy számmal közös tanácskozássra jöttek össze Párisban, hogy állást foglaljanak el Ferry közoktatásügyi miniszter azon eljárásával szemben, hogy a párisi ref. theologiai fakultáshoz két liberalis tanárt Viguié-t és Bonet Maury-t a törvény világos rendelete ellenére a consistoriumok meghallgatása nélkül nevezte ki. A gyülekezet végre úgy a közoktatásügyi miniszterhez, mint a köztársaság elnökéhez köldött-seget küldeni határozta el. — Ez utóbbi május 8-án fogadta a köldöttseget s ehhez ezeket a szavakat intézte: „Köszönöm önöknek, hogy meglátogattak. — Nincs joguk a kormány czéljai iránt nyugtalankodni. Hogyan gondolkozhatnék az ellenségesen a protestantismus iránt? Én a protestáns egyházat az ujkor demokráciája anyjának tartom. Ha a kormány arra gondolna, hogy valamely egyház függetlenségét és méltóságát érintse — az azonban ezt tenni nem akarja — akkor a prot. egyház volna az utolsó, melynek szabadságát korlátozni akarná. — A mi pedig azt a különös rendeletet illeti, melyről önök említést tesznek, meg kell önöknek mondanom, hogy az a minisztertanácsban határozottat el s törvényesnek ítéltetett. — Különben önök az államtanácshoz fordulhatnak. Mi nem vagyunk érzékenyek; azért ne késlekedjenek hivatásuknak eleget tenni, ha azt hiszik, hogy a törvény megsértetett. A kormánynak nincsenek előzetes határozatai, csak a törvény szigorú végrehajtását akarja.

A belgaországi térítői állomásokról mindenünnen azon örvendetes tudósítások érkeznek arra nézve, hogy ezen tulajdonképpén katolikus államban az evangélium örvendetes előhaladást tesz. Az evangéliumi isteni tiszteleteket a róm. kath. egyházhoz tartozó hívek számosan látogatják; az áttérési esetek gyakoribbak mint azelőtt; az evangéliumi lelkipásztorok pedig nemcsak egyházuk tagjai számát öregbi-

teni, hanem mindenekelőtt hitsorsosaik vallásos életét is növelni törekednek. A bibliaterjesztés terén nagy élénkség uralkodik, azonban a szellemi előmenetelhez képest a pénzügy rosz lábon áll. Vajha a szomszéd államok prot. lakosai segítségére jönnének az anyagilag szorongatott egyházaknak!

Dobos János czeglédi ref. lelkész tiszteletére, ottani 25-ik évi működése alkalmából egyháza május 6-án örömmünnepet rendezett. A templomban a helyi segédlelkész üdvözlé a hü pásztor; aztán diszebed, estve fáklyás zene következett. Mi is szívünköl üdvözöljük a kitünő egyházi férfit, s kívánunk munkás életére áldást, boldogságot.

A belső somogyi ref. egyházmegye közelebbi közgyűlésén tárgyalatott a szlavonai brekinszkai iskola bezáratása, melyet az alispáni hivatal mint „propagandát, és mivel benne csak magyarul tanítanak” — bezáratott. — Az ügy a közgyűléshez terjesztetett fel. — Nem tudjuk, hogy a felterjesztésnek milyen eredménye lesz, de mindenesetre fájdalmasan érint bennünket annak látása, hogy a magyar korona területén a magyar nyelvű ref. iskolát, mint veszélyes propagandát egy alispán bezarathatja. — Mit mondanának a jó horvát-szerb urak a Dráván túl, ha horvát-szerb nyelvű iskoláikat nem egy hivatalnok, hanem a magyar kormány záratná be Magyarországon területén! Bezzeg volna akkor panaszkodás a magyar zsarnokság ellen! De nem adjuk fel a reményt, hogy a brekinszkai ügy is jó véget ér, s egy ember fanatismusa nem vesz erőt a megyei közgyűlés vagy éppen a horvát kormány minden tagján.

Tanáregyesületi gyűlések. Az „Országos középtanodai Tanáregylet” ez évi közgyűlését f. évi július 4 és 5 napjain tartja itt nálunk Debreczenben. — Tanintézetek tanárcsapatok s városi polgártársaink is mindent meg fognak tenni a gyűlés tagjai szives fogadására. — A gyűlés a már nagyjából megállapított programból láthatólag, igen érdekes lesz. — Felhívjuk vidéki kartársainkat, hogy ha szintén nem voltak is eddig tagjai e derék egyesületnek, jelenjenek meg minél tömegesebben e gyűlésre, itten szives vendégszeretettel fogadtatnak, a gyűlés folyamából sok tanúságot merithetnek, távol vidéki kartársakkal ismerkedhetnek, innét pedig a tiszántúli ref. középiskolai tanáregyesület gyűlésére Hódmezővásárhelyre utazhatnak, hol a gyűlés jul. 8. és 9. napján tartatik, melyről egyelőre csak annyit említünk fel, hogy egyik értekezés Imre Sándortól is lesz.

Egy „Catholic Mirror,” (Katholikus tükör) cz. egyházi lapban jelentek meg következő, az amerikai protestáns egyházakban nagy megbotránkozást keltő szavak: „Az eretnekek kiirtása legyen elsőrendű kötelességetek, de legyetek ovatossak eljárásotok modorára nézve. Semmit ne tegyetek azon egyházmegye püspökének előleges megkérdése nélkül, melyben működtek s ha nincsen ottan püspök, kérjétek az érsektől tanácsot. Neki utasítása van Rómából s ismeri a népnek jellemét. Semmi esetre meg ne engedjétek szent egyházunk felügyeletetek alatt levő tagjainak a biblia olvasását, mert az minden eretnekségnek forrása. Szerezzétek meg a földet a pápának és hivatali utódainak. Soha ne adjátok föl azon szent jogot, melyet az egyháznak feje a kulcsok erejénél fogva úgy Északamerika mint minden más ország kormányzatához formál.” Ehhez nem igen kell kommentár.

A magyar protestáns egyháztörténelem irodalma című munka, írta Balogh Ferenc hittanár, e napokban hagyja el a sajtót. Bolti ára 60 krajczár leendő.

A debreczeni ref. tanítóképzésben f. évi aug. hóban a tanítóképzési vizsgálatok ily renddel fognak megtartatni: 26-án jelentkezés az igazgatónál, 27-én írásbeli, — 28-án s a következő napokon szóbeli és gyakorlati vizsgálatok.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **Jóó István.**

Főmunkatársak:

Tóth Sámuel.

Bekesi Gyula.